

1.3.1. Загальна характеристика комунального сектору

Ефективне функціонування соціально-економічної сфери міст потребує пропорційного розвитку інженерної та соціальної інфраструктури, до яких, зокрема, відносяться підприємства комунального сектору. Проте під час проведення аналізу технічного та економічного стану життєзабезпечення міст було виявлено, що в більшості населених пунктів України, незважаючи на намагання подолати негативні тенденції, основні фонди цілісних майнових комплексів комунальної сфери залишаються у незадовільному технічному стані, що не дозволяє підвищувати якість послуг, у той час як їх вартість постійно зростає.

Зокрема, про це свідчать наступні дані. Станом на 2007 рік ступень охоплення населених пунктів централізованим питним водопостачанням у розрізі регіонів коливається від 96,5% їхньої кількості у Автономній республіці Крим та 94,1% у Херсонській області до 72% у Вінницькій та 63,5% у Запорізькій областях (за чисельністю населення ступінь охоплення складає 89,6% – 98,4%). Технічний стан мереж і споруд у водопровідному господарстві є критичним, зокрема невідкладної заміни потребує 26% водопровідних мереж. Витоки та невраховані втрати води в окремих областях перевищують 45%. Показник охоплення централізованим водовідведенням ще набагато гірший – від 2% всіх населених пунктів у Вінницькій області до 26% у АР Крим (за чисельністю населення цей показник є найменшим у Миколаївській області – 6%, а найвищим у м. Київ – 100%). Від 20 до 50% каналізаційних очисних станцій в різних областях України потребують реконструкції та удосконалення технологічних процесів. Потребує заміни 29% розподільчих мереж каналізації [30, с. 5, 6, 41, 48, 52, 54].

Теплопостачання є надмірно централізованим, а експлуатація зношеного обладнання котелень, теплових пунктів і мереж призводить до значних втрат виробленої теплової енергії (30-40 відсотків), зниження надійності теплопостачання, нерационального використання паливно-енергетичних ресурсів тощо. Майже 11 тис. км. теплових мереж перебувають в аварійному стані й експлуатуються з перевищеними термінами амортизації. Близько 60 відсотків котелень

експлуатуються з терміном амортизації, який перевищує 20 років. У містах і селищах не сформована сучасна система поводження з побутовими відходами, що вкрай негативно впливає на їх санітарно-епідеміологічний стан. Більшість сміттєзвалищ є екологічно небезпечними об'єктами [31].

Незадовільна якість комунальних послуг виражається у порушенні строків початку і закінчення опалювального сезону, наданням послуг з централізованого теплопостачання з відхиленням від нормативних вимог. У ряді міст взагалі відсутнє централізоване постачання гарячої води, в окремих регіонах гаряча вода подається лише в зимовий період.

Більш як половина міст з населенням понад 100 тис. чоловік забезпечується питною водою не цілодобово, а за графіком. Незадовільний технічний стан водопровідних мереж призводить до вторинного забруднення питної води і загрози виникнення інфекційних захворювань [30, с. 63-71].

Крім того, експлуатація морально та технічно зношених основних засобів, поряд із застосуванням застарілих технологій, потребують витрачання більшої кількості ресурсів, що проявляється, зокрема у зростанні питомих витрат енергетичних ресурсів. Так, на підприємствах, що здійснюють централізоване водопостачання та водовідведення, найбільші середні (по областях) значення питомих витрат електроенергії складають 1164 - 1669 кВт*год./1000 куб.м. поданої у мережу води (911 - 978 кВт*год./1000 куб.м. відведеної стічної рідини), найменші значення цього показника коливаються у межах 598-774 кВт*год./1000 куб.м. подачі води (285-324 кВт*год./1000 куб.м. відведеної стічної рідини). Дуже високою залишається аварійність, яка коливається в Україні від 3 до 7,2 аварій на 1 км. водопровідних мереж та від 3,3 до 7,5 аварій на й км. каналізаційних мереж [30, с. 43, 45, 54].

Основною причиною незадовільного технічного стану основних засобів є незбалансованість виробничої та фінансової сфери. Зокрема, на фоні практично повної відсутності капітальних вкладень з боку держави та органів місцевого самоврядування протягом майже 15 років, діяльність більшості комунальних підприємств в останні роки є збитковою, у той час як виробництво послуг,

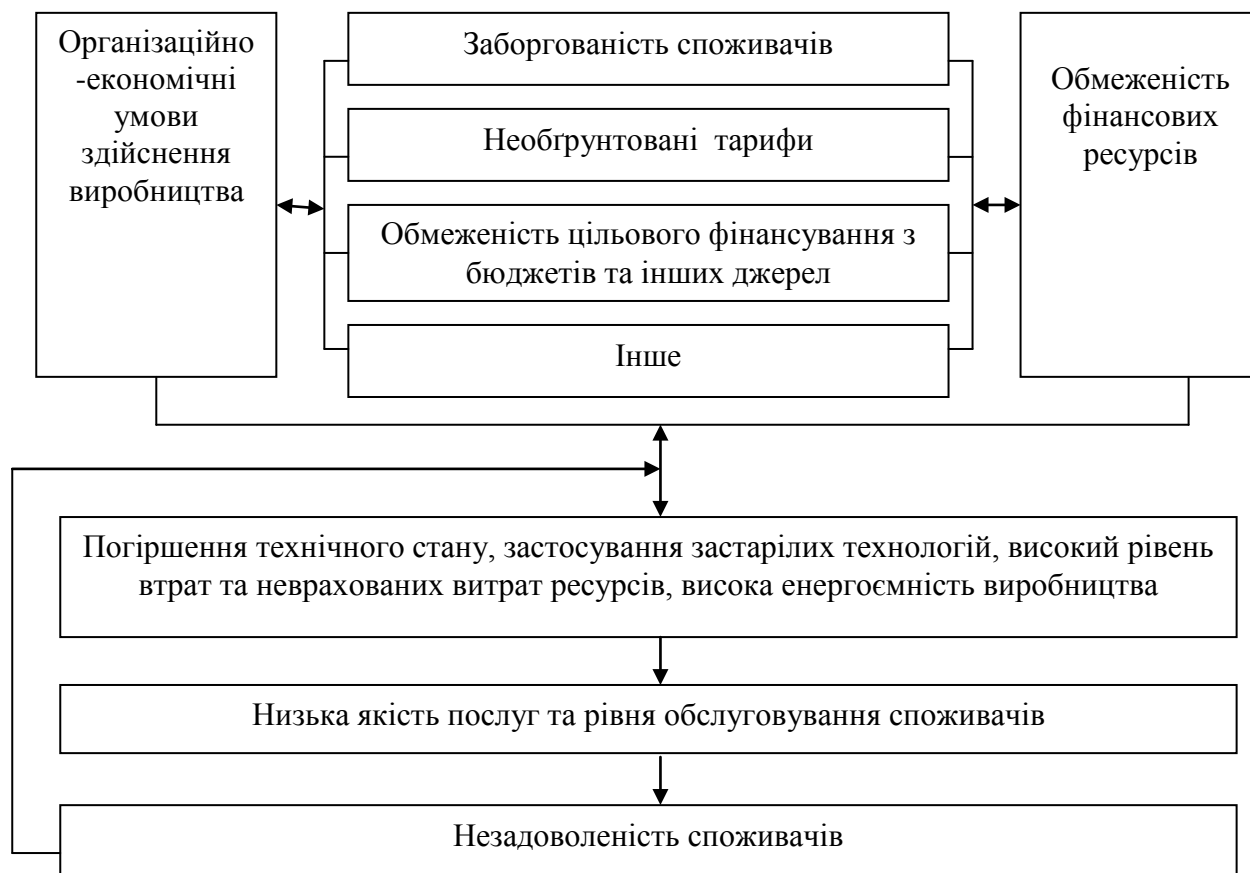
незважаючи на постійне зростання вартості факторів виробництва, здійснюється безперервно.

Збитки підприємств житлово-комунального господарства протягом тривалого періоду залишаються стабільно високими. Так, якщо у 2004 році збитковість галузі становила близько 830 млн. грн. за виставленими рахунками [32, с.8], то у 2008 році тільки за серпень – серпень вони досягли рівня 1,182 млрд. грн., у тому числі: у водопровідно-каналізаційному господарстві – 314 млн. грн., комунальній теплоенергетиці – 567 млн. грн., житловому господарстві - 113 млн. грн. [33].

При цьому, надмірно високою залишається заборгованість споживачів: наприклад, якщо у 2004 році всього підприємствами галузі було вироблено послуг на суму 8,4 млрд. грн., дебіторська заборгованість споживачів станом на 01.01.2005 перевищила 8,4 млрд. грн., а кредиторська заборгованість підприємств житлово-комунального господарства досягла 8,7 млрд. грн. [32, с.8]. Станом на 01.09.2008 року дебіторська заборгованість досягла значення 8,97 млрд. грн. (у тому числі населення 6,5 млрд. грн.), кредиторська – 9,86 млрд. грн. [33]. І це без урахування газопостачання та постачання електричної енергії.

Досі невирішеною залишається проблема встановлення економічно обґрунтованих тарифів, у більшості регіонів Україні тарифи навіть не відшкодовують собівартість послуг. Так станом на 01.11.2008 року в містах - обласних центрах рівень відшкодування тарифами для населення фактичної собівартості послуг водопостачання коливається від 66% до 116%, послуг водовідведення – від 44,8% до 123%, послуг тепlopостачання та гарячого водопостачання – від 27,2% до 113,5% [34]. Рівень відшкодування понад 100% стосується тільки окремих міст, в яких впроваджуються програми розвитку на основі включення до тарифів витрат на здійснення капітальних вкладень, але у більшості населених пунктів тарифи для населення є збитковими. Частково цю проблему на місцях намагаються вирішити на основі встановлення для інших споживачів більш високих тарифів, але у цілому робота підприємств комунального сектору залишається збитковою, що можна побачити з попередніх наведених даних.

У найбільш загальному вигляді взаємозв'язок між зазначеними проблемами можна відобразити наступним чином (див. рис. 1.5):

Рис. 1.5. Узагальнені фактори незадовільного стану комунального сектору міських господарств

Проведений аналіз свідчить про наявність в комунальному господарстві міст складних проблем техногенного та соціального характеру, вирішення яких потребує створення необхідних умов для належного задоволення життєво-важливих потреб населення та забезпечення можливості розвитку виробничої сфери комунального сектора міст як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. А серед численних факторів, які обумовили таке становище, можна виділити два основних блоки: проблеми фінансування та недосконалість інституціональних умов.

